

สยามในคลังทรัพย์สินที่อเมริกา

โดย จันจิรา เทวฤทธิ์

แปลและเรียบเรียงจาก นสพ. The Nation

(Trends ของ จีราวัธ ฌ ถกลาง)

ฉบับวันที่ 30 มิถุนายน 2549

ด้วยความที่เป็นคนชอบอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และรู้สึกว่าเป็นความโชคดีที่มีโอกาสได้ทำงานคลุกคลีและใกล้ชิดกับทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดินไทย อันได้แก่ เงินตราโบราณ เหรียญโบราณและร่วมสมัย เครื่องอิสริยยศ และโดยเฉพาะต้นค้ำของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย ซึ่งถือกำเนิดมาจากแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เปิดประเทศสยามออกสู่สายตานานาชาติอารยประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าสยามในสมัยนั้น ครั้นได้พบภาพรูปปั้นจำลองของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ครั้งพระองค์ในฉลองพระองค์สีดำคอตติ้ง ทรงสายสะพายสีแดง และที่พระอุระเบื้องซ้ายประดับดวงตรา 2 ดวง อันเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของไทยสมัยเริ่มแรกที่พระองค์ทรงริเริ่มให้สร้างขึ้นตามอย่างสากลนิยม ซึ่งปรากฏอยู่ในบทความของหนังสือพิมพ์ เดอะเนชั่น ก็ทำให้ผู้เขียนเกิดความสนใจใคร่รู้ว่า บทความนี้ได้กล่าวถึงอะไรบ้าง

มีการอ้างอิงบทสัมภาษณ์ของ เดบอรา ฮัล-วาลสกี (Deborah Hull-Walski) ภัณฑารักษ์ของสถาบันสมิธโซเนียน (Smithsonian Institution's Support Centre) ว่าได้พบพยานเจียบที่บ่งบอกว่า ประเทศสยามมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลากว่า 100 ปีแล้ว โดยหลักฐานดังกล่าว ได้แก่ ศิลปวัตถุอันประณีตล้ำค่ามิได้หลายชิ้นที่ถูกพบว่าปรากฏอยู่ในห้องเก็บทรัพย์สินของสถาบันสมิธโซเนียน สาขาที่ตั้งอยู่ในมลรัฐแมริแลนด์ ซึ่งเป็นของขวัญจากพระราชวงศ์ของไทยเมื่อครั้งยังเป็นสยามประเทศที่มอบให้แก่ประธานาธิบดีหลายยุคหลายสมัยของสหรัฐอเมริกา

และศิลปวัตถุที่โดดเด่นที่สุดชิ้นหนึ่งซึ่งอยู่ท่ามกลางอีกหลายๆ ชิ้น นั่นคือ รูปปั้นจำลองขนาดครึ่งพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มอบให้แก่สหรัฐอเมริกาเมื่อคราวที่สหรัฐอเมริกาได้เฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปี ในปี ค.ศ.1876

รูปปั้นจำลองดังกล่าวได้รับการกล่าวขวัญจากเจ้าหน้าที่ของสถาบันแห่งนี้ว่า เป็นศิลปวัตถุชิ้นที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งและได้รับความสนใจจากคณะละครที่เปิดการแสดงยังสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะนักแสดง จากละครเรื่อง 'The King and I' ได้แวะเข้ามาเยี่ยมชมๆ มองๆ รูปปั้นอันอาจทำให้พวกเขาทราบถึงบุคลิกลักษณะของพระมหากษัตริย์แห่งสยามซึ่งเป็นตัวละครเอกจากละครเรื่องดังกล่าว

ยังมีการกล่าวถึงสยามว่า เป็นชาติแรกในอาเซียนที่ได้ลงนามในสนธิสัญญาเกี่ยวกับ สหภาพในระบอบแรกเริ่มในปี ค.ศ.1833 และเหตุดังกล่าวจึงนำมาสู่การแลกเปลี่ยนของที่ระลึกให้แก่กัน ซึ่งปรากฏอยู่ในงานเขียนของ ลิซ่า แมคเคลว ที่ได้กล่าวถึงศิลปวัตถุที่สำคัญ จำนวน 15 ชุด ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนกันอย่างเป็นทางการระหว่างประเทศ หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรีและการค้าขาย

แต่ด้วยความไม่เข้าใจกันทางด้านวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าสิ่งของบางอย่างสื่อออกมาในทางลบหรือการดูถูกเหยียด เช่น งาช้าง เพราะการที่ได้งาช้างมาอาจหมายถึงการที่ต้องแลกด้วยชีวิตของช้างเหล่านั้น จึงถูกมองมาเป็นวิธีการที่ป่าเถื่อนของชาวสยาม ซึ่ง เอ็ดมันด์ โรเบิร์ต ผู้เจรจาต่อรองการลงนามในสนธิสัญญาเมื่อปี ค.ศ.1833 จึงได้บอกเลิกการรับของแลกเปลี่ยนที่เป็นผลผลิตอันเกิดจากป่าเขตร้อน ยกเว้นสิ่งของอย่างอื่นที่ถึงแม้ว่าชาวตะวันตกจะเห็นเป็นของแปลกและไม่ทราบว่าเป็นสิ่งเหล่านั้นคืออะไร และนำไปใช้อย่างไร แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เขายอมรับได้ เช่น ผ้าไหม เครื่องมือจับปลา เสื้อ และเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ เป็นต้น

TREASURE TROVE: A Smithsonian Institution staff member shows off some of the royal gifts that Thailand sent to the US.

นอกจากสิ่งของที่กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว ในงานฉลองครบรอบ 100 ปี ของสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1876 ยังได้จัดแสดงวัตถุสิ่งของที่ใช้ในพิธีการหรืองานประเพณีต่างๆ ทางพุทธศาสนา รวมทั้ง เครื่องมือจับปลา ข้อง และแบบจำลองอันน่าตื่นตาตื่นใจของเรือพระราชพิธี ซึ่งเป็นที่ยืนยันให้ชาวอเมริกันเห็นว่า วิถีชีวิตของชาวสยามขึ้นอยู่กับสายน้ำเป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งของสามารถบอกเล่าเรื่องราวเพื่อประชาสัมพันธ์ประเทศสยามได้เป็นอย่างดี เพราะได้มีการกล่าวไว้ว่า สิ่งของเหล่านั้นแสดงให้เห็นถึงอาณาจักรหลักแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีทางการดำเนินชีวิตของชาวสยาม และได้แสดงให้เห็นถึงความชำนาญและความมีทักษะในงานช่างฝีมือที่ละเอียด ประณีตงดงามไม่เหมือนของชาติอื่นใดในโลก

ศิลปวัตถุอีกส่วนหนึ่งซึ่งน่าจะเป็น หัวโขนรูปหนุมาน และหัวโขนรูปทศกัณฐ์ ซึ่งได้รับการชื่นชมว่า ไม่มีงานใดที่แสดงรายละเอียดของงานหัตถศิลป์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากงานศิลป์ของชาติอื่นได้เท่าของขวัญเหล่านี้ เนื่องจากงานหัตถศิลป์จากสยามมีสิ่งที่น่าสนใจที่นำมาตกแต่งประดับประดาได้อย่างงดงามและละเอียดลอออยู่มากมายที่สุดเท่าที่เจ้าหน้าที่ของสถาบันแห่งนี้เคยเห็นมาเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งของจากชาติอื่น

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งของอีกหลายชิ้น ได้แก่ ภาพถ่ายของราชวงศ์ในอิริยาบถส่วนพระองค์ ชุดพานหามากพลู กรรไกรตัดผมเคลือบทอง เป็นต้น ซึ่งไม่ได้ถูกนำมาออกมาแสดงให้ประชาชนชมเพราะสิ่งของบางชิ้นมีความเปราะบาง อาจแตกหักเสียหายได้ง่าย แต่ทราบว่ามี การสำรวจตรวจสอบบ้างเป็นครั้งคราว

ในยุคศตวรรษที่ 19 ชาวอเมริกันส่วนใหญ่ไม่รู้จักประเทศสยามดีพอ ศิลปวัตถุเหล่านี้จึงทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวอันเป็นวิธีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเทศไทย ด้วยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถมองเห็นและบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสยามให้โลกรับรู้ได้เป็นอย่างดี

.....